

A WTO MEZŐGAZDASÁGI MEGÁLLAPODÁSA

A nemzeti támogatási rendszereket az 1995-ben hatályba lépett és az uruguayi tárgyalásciklus (másképpen: az Uruguayi Forduló, 1986–1994) során megtárgyalt ún. „mezőgazdasági megállapodás” szabályozza. A mezőgazdasági megállapodás hosszú távú célja tisztességes és piacorientált mezőgazdasági kereskedelmi rendszer létrehozása, továbbá a támogatásokra és a védelemre vonatkozó kötelezettségvállalások révén, valamint megerősített és hatékonyabban működő szabályok és fegyelem bevezetése révén megvalósuló reformfolyamat kezdeményezése. A mezőgazdaság tehát sajátos helyzetben van, mert saját megállapodással rendelkezik, amelynek rendelkezései elsőbbséget élveznek.

JOGALAP

A Genfben 1947-ben aláírt Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT), valamint az 1994-ben Marrakeshben aláírt, a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) létrehozásáról szóló egyezmény (HL L 336., 1994.12.23.) értelmében az Európai Unió és tagállamai az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 207. (közös kereskedelempolitika), 217. és 218. cikke (nemzetközi szerződések) (lásd az [5.2.2.](#) sz. tájékoztatót) alapján lépnek fel.

A KÖZÖS AGRÁRPOLITIKA KÜLSŐ VONATKOZÁSAINAK ÁLTALÁNOS KERETE

1995 óta az egész közös agrárpolitika (KAP) a WTO előírásainak hatálya alá tartozik, így többek között rendelkezik a jogviták rendezésére szigorúan alkalmazandó eljárással és vitarendezési testülettel (DSB), amelyek biztosítják, hogy az aláíró államok megfeleljenek az új többoldalú szabályoknak.

Emellett a közös agrárpolitikát befolyásolják a sok országra érvényes számos több- és kétoldalú egyezmény keretében elfogadott mezőgazdasági kedvezmények és az Általános Preferenciarendszer (GSP) keretében alkalmazott egyoldalú eltérések. E preferenciális megállapodások magyarázatot adnak az Európai Unió fejlődő országokból származó mezőgazdasági behozatalának magas szintjére (lásd a [3.2.10.](#) sz. tájékoztatót, VI. táblázat).

A WTO MEZŐGAZDASÁGI MEGÁLLAPODÁSA

Az 1947-ben létrejött GATT vonatkozott ugyan a mezőgazdaságra, de csak hiányosan, és az aláíró államok (avagy „szerződő felek”) kizárták az ágazatot

az általános megállapodásban rögzített elvek alkalmazási köréből. Az 1947–1994 közötti időszakban a részes felek jogosultak voltak exporttámogatást nyújtani elsődleges mezőgazdasági termékek számára, és bizonyos körülmények között importkorlátozásokat is előírhattak. Ennek következményeképpen a fő mezőgazdasági nyersanyagok kereskedelme olyan léptékű akadályokba ütközött, amilyenekkel más áruk ágazata nem szembesült. A tisztességes és piacorientált mezőgazdasági kereskedelmi rendszer felé vezető út tehát rögzös és hosszú volt. Az etikus termékek cseréjén alapuló, piacorientált mezőgazdasági kereskedelmi rendszer létrehozása felé vezető út tehát hosszú és rögzös volt; a tárgyalások végül az Uruguayi Forduló folyamán (1986-1994) sikerrel jártak. A kereskedelemre vonatkozóan 1994-ben aláírt és 1995. január 1-jén hatályba lépett WTO-megállapodásban és egyetértési nyilatkozatban a mezőgazdaságnak különleges státusza volt, mert az ágazat egyedi megállapodással rendelkezik, az ún. „mezőgazdasági megállapodással”, amelynek rendelkezései elsőbbséget élveznek. Emellett a mezőgazdasági termelésre és kereskedelemre az állat- és növény-egészségügyi intézkedések alkalmazásáról szóló megállapodás (SPS-megállapodás) egyes rendelkezései is vonatkoznak. A földrajzi megjelölések védelmére pedig a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodás (TRIPS-megállapodás) egyes rendelkezései vonatkoznak. Végül, a piaci hozzáférésre vonatkozó rendelkezéseit kiegészítették a kereskedelem technikai akadályaira vonatkozó megállapodással, valamint a technikai segítségnyújtásra vonatkozó rendelkezésekkel.

E megállapodásokat bizonyos fokú rugalmasságot tesznek lehetővé, kedvezve egyrészt a WTO-tag fejlődő országoknak (különleges és megkülönböztetett bánásmód), másrészt a nettó élelmiszer-importáló legkevésbé fejlett és fejlődő országoknak (egyedi rendelkezések).

A mezőgazdasági megállapodás alapján a WTO tagállamai elkötelezték magukat a hatályos agrárpolitikák reformprogramja mellett, amely három fő területen rögzít előírásokat:

A. Piacra jutás

A mezőgazdasági megállapodás célja a piacra jutás feltételeinek javítása a következők révén:

- a határokon alkalmazott valamennyi védintézkedés átalakítása vámokká (vámegegyenértékek), majd azok fokozatos csökkentése (36%-kal 6 év alatt, 1995–2000 között, a 1986–1988 közötti referencia-időszakhoz képest, a fejlett országok esetében, és 24% a fejlődő országok esetében);
- olyan meghatározott termékek esetében, amelyekre nem határoztak meg vámtételeket, a harmadik országok részére a vámkontingensek megnyitása révén biztosították a „minimumhozzáférést” (2000 végén ez minden termékcsoporthoz az 1986–1988 közötti alapidőszak 5%-át tette ki);
- az importot érintő vámengedmények esetében legalább az 1986–1988 közötti szint fenntartása (úgynevezett „jelenlegi hozzáférés”); különleges védzáradék bevezetése, amely akkor alkalmazandó, ha az import mennyisége átlép egy bizonyos felső határt, vagy ha az importár egy bizonyos küszöb alá esik.

B. Belső támogatás

A mezőgazdasági megállapodás a támogatások mértékének csökkentését irányozta elő, azok jellegétől függően: a támogatásokat a mezőgazdasági piacokra gyakorolt torzító hatásuk szerint különböző „dobozokba” sorolták.

- A „narancssárga doboz”, másik nevén az „összesített támogatottsági mutató” (AMS) az árak révén megvalósuló és a csökkentési kötelezettség alól nem mentesített termeléshez kapcsolódó támogatásokat tartalmazza. Ezt 6 év alatt 20%-kal kellene csökkenteni az 1986 és 1988 közötti referencia-időszakhoz képest. Emellett a WTO valamennyi tagja alkalmazhatja a „de minimis záradékot”, amely lehetővé teszi, hogy a folyó AMS-ből kizárjanak minden olyan támogatást, amelynek összege alacsonyabb, mint az adott termék értékének (különleges támogatások) vagy a teljes mezőgazdasági termelésnek az 5%-a (nem különleges támogatások). E küszöbérték a fejlődő országok esetében 10%.
- A „kék doboz” a kínálat ellenőrzését célzó programokhoz kapcsolódó támogatásokat tartalmazza, amelyek mentesek a csökkentési kötelezettségvállalások alól: például egy adott területhez és rögzített vagy állatállományhoz kötődő hozamokhoz kapcsolódó közvetlen támogatások (a közös agrárpolitika által 1992-ben elfogadott „kompenzációs támogatások”) (lásd [3.2.3.](#)). Ugyanakkor az AMS címén folyósított támogatások és a kék dobozba sorolt támogatások („teljes AMS”) összege egyik termék esetében sem haladhatja meg az 1992-es gazdasági évben nyújtott összes támogatás összegét.
- A „zöld doboz” két támogatási csoportot tartalmaz. Az első a közszolgáltatási programokra vonatkozik (pl. kutatás, képzés, szaktanácsadás, promóció, infrastruktúra, belső élelmiszersegély vagy az élelmiszerbiztonságot szolgáló állami készletek). A második csoportba a termelők számára történő azon közvetlen kifizetések tartoznak, amelyeket teljes mértékben függetlenítettek a termeléstől. Főképp a bevételt és a biztonságot garantáló (természeti katasztrófák, a termésbiztosításban való állami pénzügyi szerepvállalás stb.), strukturális kiigazítást és a környezet védelmét célzó programokról van szó. A zöld dobozba tartozó valamennyi olyan támogatás, amely a WTO keretrendszerével összhangban van, teljes mértékben mentesül a csökkentés alól.

C. Exporttámogatások

Az exporttámogatásokat mennyiségi szempontból 6 év alatt 21%-kal, költségvetési szempontból pedig 36%-kal kell csökkenteni az 1986 és 1990 közötti bázisidőszakhoz képest (a marhahús kivételével, itt a bázisidőszak: 1986–1992). Ezt a lineáris csökkentést az Európai Unió tekintetében 20 termékcsoport esetében végezték el. A feldolgozott termékek esetében csak a költségvetési csökkentést kellett alkalmazni.

A MEZŐGAZDASÁGI MEGÁLLAPODÁS HATÁSA A KAP-RA

A KAP 1992-es reformja részben arra is irányult, hogy megkönnyítse a mezőgazdasági megállapodás aláírását az uruguayi forduló keretében. Az Európai Unió valóban nagymértékben teljesítette a Marrakeshben vállalt kötelezettségeket.

A. Piacra jutás

Az Európai Unió lekötött vámtételei 1 764 vámsorra vonatkoztak. Az élelmiszeripari termékeket érintő átlagos lekötött vámtételek, amelyek a megvalósítási időszak elején 26%-ot tettek ki, kevesebb mint 17%-ra csökkentek az időszak végére. Emellett az Európai Unió nulla százalékos vagy minimális vámot alkalmaz 1 764 vámsor közül 775-re. Csak a vámsorok 8%-ában alkalmaznak 50%-nál magasabb vámot. E magas vámok a tejtermékekre, a marhahúsra, a gabonafélékre és a gabonaalapú termékekre, valamint a cukorra és az édesítőszerekre vonatkoznak. Ami a vámkontingenseket illeti, az Európai Unió összesen 87 kvótát vezetett be, ebből 37 vonatkozik a „minimumhozzáférésre” és 44 a „jelenlegi hozzáférésre”. 2014-ben az agrár-élelmiszeripari termékek Unióba irányuló összes behozatalának mintegy 71%-a történt nulla vám mellett, 72 milliárd euró értékben.

B. Támogatott kivitelek

2013 előtt a WTO számára bejelentett támogatott kivitelek zöme az Európai Unióból származott, majd azokat a KAP 2013-as reformja keretében megszüntették. 2017-ben az exporttámogatás értéke már nulla volt. Ugyanakkor azonban azt is figyelembe kell venni, hogy a fő versenytársaink által használt számos gyakorlat (az élelmiszersegélyek, az exporthitelek és az állami kereskedelmi vállalatok vonatkozásában), nem tartozik a WTO szabályai alá. Az EU a jövőben export-visszatérítéseket csak kivételes esetekben jogcímen alkalmaz majd, csakis a piacokat érintő súlyos válságok leküzdése érdekében. Az export-visszatérítések aránya az Unió mezőgazdasági költségvetésében az 1993. évi 29,5%-ról (10,1 milliárd EUR a 12 tagállamú Unióban) 2017-ben a 28 tagállamú Európában 0%-ra csökkent (lásd [3.2.2.](#)). Az uniós termékek egy részének esetében a csökkenés jelentős: ez a helyzet például a vaj, a repce, a sajt, a gyümölcsök és zöldségek, a tojás, a bor és általában a húsok esetében. A WTO-nak történt utolsó bejelentés a 2017–2018-as időszakra vonatkozik (G/AG/N/EU/61, 2020. április 30.).

C. Belső támogatás

A KAP 2003. évi reformja – amely a már meglévő közvetlen támogatások többségét elválasztotta a termeléstől – valamint a későbbi ágazati reformok lehetővé tették, hogy a narancssárga doboz és a kék doboz tartalmának nagyobb része átkerüljön a zöld dobozba (2017–2018-ban 65,8 milliárd euró, lásd a mellékelt táblázatot). A „narancssárga doboz” (MGS = összesített támogatottsági mutató) mértéke az egymást követő bővítések ellenére jelentősen csökkent, 2017–2018-ban az időszak kezdetén fennálló 81 milliárd euróról 6,9 milliárd euróra. Az Európai Unió tehát nagymértékben tiszteletben tartja a Marrakeshben a narancssárga dobozzal kapcsolatban tett kötelezettségvállalását (72,37 milliárd euró évente). Emellett a „kék doboz” támogatásainak mértéke 4,8 milliárd eurót ért ugyanebben a bejelentési értesítési időszakban.

BEJELENTETT UNIÓS BELSŐ TÁMOGATÁS A WTO-HOZ (Millió EUR)	ZÖLD DOBOZ (összeg és %)	KÉK DOBOZ (összeg és %)	NARANCSSÁRGÁ DOBOZ (összeg és %)	BEJELENTETT TÁMOGATÁS ÖSSZESEN
---	-------------------------------------	------------------------------------	---	---

2011/2012-os időszak (G/AG/N/EU/20)	70 976,8 87,8%	2 981,1 3,7%	6 858,9 8,5%	80 816,8 100%
2012/2013-os időszak (G/AG/N/EU/26)	71 140,0 89,1%	2 754,2 3,5%	5 899,1 7,4%	79 793,3 100%
2013/2014-os időszak (G/AG/N/EU/34)	68 697,8 88,8%	2 663,6 3,4%	5 971,7 7,8%	77 333,1 100%
2014/2015-os időszak (G/AG/N/EU/43)	65 256,8 87,3%	2 878,8 3,8%	6 642,3 8,9%	74 777,9 100%
2015/2016-os időszak (G/AG/N/EU/46)	60 828,5 84,2%	4 331,1 6,0%	7 101,8 9,8%	72 261,4 100%
2016/2017-os időszak (G/AG/N/EU/55)	61 696,1 84,2%	4 641,2 6,3%	6 944,5 9,5%	73 281,8 100%
2017/2018-os időszak (G/AG/N/EU/61)	65 845,8 84,8%	4 795 6,1%	6 532,8 8,4%	77 572 100%

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

Az Európai Parlament (EP) mindig élénk figyelemmel kísérte általában a többoldalú tárgyalások, és különösen a mezőgazdasági tárgyalások menetét. Erről számos állásfoglalás tanúskodik (pl. a WTO harmadik, seattle-i miniszteri konferenciáról szóló, 1999. december 18-i állásfoglalás; a WTO dohai üléséről szóló, 2001. december 13-i állásfoglalás; a mezőgazdasági kereskedelemre vonatkozó WTO-tárgyalásokról szóló, 2003. február 12-i állásfoglalás; a WTO cancúni miniszteri konferenciájáról szóló, 2003. szeptember 25-i állásfoglalás; a WTO hatodik, hongkongi miniszteri konferenciájáról szóló, 2005. december 1-jei állásfoglalás; a dohai forduló értékeléséről szóló, 2006. április 4-i, 2008. október 9-i, 2009. december 16-i, 2011. szeptember 14-i, 2013. november 21-i és 2015. november 26-i állásfoglalások; és a WTO tizenegyedik, Buenos Aires-i miniszteri konferenciáját előkészítő többoldalú tárgyalásokról szóló, 2017. november 15-i állásfoglalás. A Parlament mindig arra hívta fel a Bizottságot, hogy védje meg az európai termelők és fogyasztók érdekeit, valamint azon országok mezőgazdasági termelőinek érdekeit, amelyekkel az Európai Unió történelmileg szoros kapcsolatot tart fenn (afrikai, karibi és csendes-óceáni (AKCS) országok). A Parlament 1999-ben, az ún. millenniumi forduló kezdetén kifejezte támogatását az Unió tárgyalói által képviselt, az európai mezőgazdasági modellt támogató felfogás mellett, amelynek alapja a mezőgazdasági tevékenység multifunkcionalitása. Több állásfoglalás megerősítette ezt a támogatást, hangsúlyozva emellett a nem kereskedelmi jellegű megfontolások kifejezett elismerését, illetve a polgárok igényei figyelembevételének szükségességét az élelmiszer-biztonság, a környezetvédelem, az élelmiszerek minősége és az állatjólét tekintetében.

2016 végén Donald Trumpot választották az Egyesült Államok elnökévé, aki a kétoldalú kapcsolatokat tekintette prioritásnak, ami súlyos károkat okozott a többoldalú kereskedelmi rendszerben, amit például a Kínával folytatott vámháború vagy a WTO Fellebbezési Testületének 2019. évi határozata is bizonyít. Ilyen körülmények között az Európai Unió és az Európai Parlament a WTO-ban a többoldalú rendszer vívmányainak megőrzésére törekedett, többek között a mezőgazdasági termékek kereskedelme terén (így az EU már 2019 decemberében javasolta a WTO tagországainak a Fellebbezési Testületet felváltó ideiglenes fellebbezési eljárás bevezetését).

François Nègre

02/2021

